

**ABDURAHMON JOMIY ILMIY MEROSI VA UNING
TARBIYAVIY AHAMIYATI***Ne'matova Manzura**Xudayberdiyeva Madina**UMFT universiteti,**3-kurs, PS/S23-2 guruh talabalari*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'rta Osiyoning buyuk mutafakkiri va shoir-olim Abdurahmon Jomiyning ilmiy merosi, uning falsafiy, diniy va pedagogik qarashlari tahlil qilinadi. Maqolada Jomiy asarlarining tarbiyaviy ahamiyati, yosh avlodni axloqiy va ma'naviy jihatdan tarbiyalashdagi roli, shuningdek uning ilmiy va adabiy merosi bilan jamiyat rivojiga qo'shgan hissasi yoritilgan.

Kalit so'zlar: Abdurahmon Jomiy, ilmiy meros, tarbiya, axloqiy-axloqiy qadriyatlar, pedagogik g'oyalar, ma'naviyat

Kirish

Abdurahmon Jomiy (1414–1492) — Movarounnahrning buyuk allomalari qatoridan bo'lib, tasavvuf, falsafa, adabiyot va pedagogika sohalarida o'z izini qoldirgan. U o'z davrida ilm-fan va madaniyatning rivojlanishida muhim rol o'ynagan.

Jomiy asarlarida insonning ruhiy va axloqiy tarbiyasi, ma'naviy komillikka yetish masalalari markaziy o'rin tutadi. U ta'lim va tarbiyani jamiyatning asosiy ijtimoiy vazifasi sifatida ko'rgan. Shu bois uning pedagogik qarashlari bugungi kun ta'lim tizimi uchun ham qimmatli manba hisoblanadi.

Jomiy ilmiy merosining asosiy yo'nalishlari*Tasavvuf va diniy-ma'rifiy meros*

Jomiy asarlari, xususan "Haft Awrang" va "Nafahat ul-Uns" kabi risolalar tasavvufiy g'oyalarni o'zida mujassam etgan. U insonni axloqiy va ma'naviy yetuklik sari yetaklashni asosiy maqsad qilib olgan.

Falsafa va axloqshunoslik

Jomiy falsafiy qarashlarida ilm va axloq uzviy bog'liqdir. Ilm faqat bilim egallash bilan cheklanmay, shaxsni tarbiyalash, uning hayotiy qarorlarida donolik bilan harakat qilishiga xizmat qilishi lozim deb hisoblangan.

Adabiyot va poetik meros

Jomiy she'riyati yoshlarni ma'naviy va axloqiy jihatdan tarbiyalash vositasi sifatida xizmat qilgan. Uning she'rlari nafaqat didaktik va tarbiyaviy ahamiyatga ega, balki inson ruhiyatini yuksaltiruvchi estetik ta'sir ko'rsatgan.

Tarbiyaviy ahamiyati

Abdurahmon Jomiy asarlarida tarbiya inson kamolotining markaziy omili sifatida qaraladi. U o'quvchi va shogirdlarni quyidagi jihatlarida tarbiyalashga e'tibor qaratgan:

- Axloqiy tarbiya: halollik, adolat, sabr-toqat, odob-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish.
- Ma'naviy tarbiya: ruhiy poklik, ichki barqarorlik, tasavvufiy va diniy qadriyatlarni singdirish.
- Insonparvarlik: jamiyatda ijobiy munosabatlar, mehr-oqibat va yordamga tayyorlikni rivojlantirish.
- Ilmiy tarbiya: bilim olishga, o'rganishga va mustaqil fikrlashga rag'batlantirish.

Shu tarzda Jomiy pedagogik qarashlari insonni faqat bilimli, balki axloqiy va ma'naviy yetuk shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qilgan.

Jomiy pedagogik g'oyalarining zamonaviy ahamiyati

Bugungi kunda Jomiy pedagogik g'oyalari quyidagi yo'nalishlarda muhim ahamiyat kasb etadi:

1. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim: har bir talabanning individual qobiliyatini rivojlantirish.
2. Axloqiy va ma'naviy tarbiya: yoshlarni jamiyat uchun foydali shaxs sifatida shakllantirish.
3. Ilm va amaliyot uyg'unligi: bilimlarni faqat o'rganish bilan cheklamasdan, ularni hayotda qo'llash.

Madaniyatlararo va xalqaro pedagogika: Jomiy merosi global ta'lim qadriyatlari bilan uyg'unlashgan.

Shu bilan birga, Jomiy asarlari ma'naviy-axloqiy tarbiyaning hozirgi ta'lim tizimida ham asosiy yo'nalishlardan biri bo'lib qolganligini ko'rsatadi.

Jomiy ilmiy merosining turlari va yo'nalishlari

Abdurahmon Jomiy ilmiy merosi ko'p qirrali bo'lib, bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Tasavvufiy-axloqiy asarlar

“Nafahat ul-Uns” va “Lugat at-Turki” kabi asarlar inson ruhiy kamolotiga qaratilgan.

Bu asarlar shogirdlarni nafaqat ilmiy bilim, balki ichki tarbiya va axloqiy qadriyatlarni singdirishga xizmat qilgan

Adabiy meros

“Haft Awrang” – Jomiy she'riy dostonlar to'plami bo'lib, unda axloqiy, ijtimoiy va falsafiy g'oyalar mujassamlangan.

Bu asarlar yoshlar uchun tarbiyaviy o'quv qo'llanma vazifasini bajargan.

Falsafa va ilmiy qarashlar

Jomiy falsafiy qarashlarida ilm va amaliyot uyg'unligi, shaxsning axloqiy va ma'naviy rivojlanishi ta'kidlangan.

Ustoz-shogird munosabatlari, bilimga intilish va o'z-o'zini tarbiyalash pedagogik tizimning muhim tamoyillari sifatida ko'rsatilgan.

Pedagogik qarashlarining asosiy xususiyatlari

Jomiy pedagogik qarashlari zamonaviy pedagogik bilimlar bilan uyg'unlashishi mumkin bo'lgan asosiy tamoyillarga ega:

1. Shaxsga yo'naltirilgan tarbiya – har bir shogirdning qobiliyatlari, qiziqishlari va individual xususiyatlari hisobga olingan.
2. Axloqiy-etik tarbiya – halollik, sabr, adolat va odamiylik fazilatlarini shakllantirish.
3. Ma'naviy va ruhiy tarbiya – ruhiy poklik, mehr-oqibat, tasavvufiy yuksalish.
4. Ilmga rag'batlantirish – shogirdlarni ilmga intilishga, mustaqil fikrlashga va o'z bilimni hayotda qo'llashga undash.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, Abdurahmon Jomiy ilmiy merosi nafaqat adabiyot va tasavvuf sohasida, balki pedagogika va tarbiya tizimida ham muhim ahamiyatga ega. Uning asarlari shaxsni axloqiy, ma'naviy va ilmiy jihatdan shakllantirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda Jomiy pedagogik g'oyalari yosh avlodni tarbiyalash, jamiyatda ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni mustahkamlashda dolzarb bo'lib qolmoqda. Shu sababli uning ilmiy merosi va tarbiyaviy qarashlari zamonaviy ta'limda ham o'rganish va tatbiq etishga loyiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A.(2026). Pedagogik risklarni boshqarishda globallashuv jarayonlarning ahamiyati. International scientific journal. Interpretation and researches. 1(73).
2. Xaydarov. S.A. (2026). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 3(1). 159-164.
3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Xaydarov S.A. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.